

माहिती अधिकार कायद्याचा प्रसार करणारे झुंजार मासिक !

नागरिक अधिकार

संपादक : सुभाष बसवेकर

आरएनआय रजि नं. MAHMAR/2011/40781

www.rtimahasangh.weebly.com

वर्ष १० वे. अंक ६ वा रायगड-पनवेल दिनांक १ ते ३० जून २०२१ पाने १० किंमत २० रूपये

The Charter of Patient's Rights

रुग्ण हक्काची सनद लागू करा

लूटारु हॉस्पिटलला लगाम लावा

**तुमच्या गावांतील
रेशन दुकान
नीट चालतं का ?**

बेस्ट अॅक्टिविस्ट ऑफ द मंथ

विलास शिंदे, नांदेड

स्वाभिमानी नागरिक बना !

मासिक **नागरिक अधिकार**

सुभाष बसवेकर
● संपादक ●

शेखर कोलते
●कार्यकारी संपादक●

जिल्हा - प्रतिनिधी

जयवंत टेंबूलकर (मुंबई)
प्रभाकर गंगावणे (रायगड)
अब्राहम आढाव (पुणे)
संतोष कदम (सातारा)
बंडोपंत चौगुले (सांगली)
अर्जन रामा असणे (जळगांव)
सोपान पवार (औरंगाबाद)
बळवंत जाधव (लातूर)
जयसिंग सिल्लोडे (जालना)
विलास प्रताप शिंदे (नांदेड)
गोपाळ तौर (बीड)
रोहिदास सावळे (धुळे)
रविकुमार गोरे (हिंगोली)
नामदेव चापके (परभणी)
उज्ज्वल राजपूत (नाशिक)
राजू शिंदे (नंदूरबार)
संतोष जाधव (यवतमाळ)

पत्ता : नागरिक अधिकार

शाॅप नं. ०३ प्लॉट नं. ०६
हर्मोनी बिल्डींग सेक्टर ०१ खांदा कॉलनी
नवीन पनवेल ४१०२०६
मो. ९२२३५१६९२०
e-mail : rtimahasangh@gmail.com

अंक दर महिन्याच्या एक तारखेला प्रकाशित होतो.
अंकात प्रकाशित झालेल्या मतांशी संपादक सहमत
असतीलच असे नाही सर्व वादविवाद पनवेल नवी मुंबई
न्यायालय कक्षेत.

संपादकीय.....

स्वाभिमानी नागरिक बना !

लोकांसाठी राजा असतो, राजासाठी लोक नसतात. हे विधान मॅग्ना चार्टा मध्ये पहिल्यांदा सर्वमान्य झालं आणि जगात आधुनिक लोकशाहीचा पाय घातला गेला. प्रत्येक व्यक्ती जन्मताच काही अधिकार घेऊन येतो व प्रत्येक जन्मलेल्या जीवांला सन्मानाने जगण्यांचा मौलिक हक्क आहे. हे तत्वतः मान्य झालं.

त्यानंतर लोकांनी लोकासाठी लोकांकडून चालवलं जाणारं राज्य अर्थात लोकशाही शासनप्रणाली सर्वमान्य झाली व लोकांसाठी राजाची काहीही गरज नाही. यावर शिक्का मोर्तब झालं आहे.

भारत स्वतंत्र झाला व भारतीय गणराज्यांची स्थापना झाली. आशो यांचं एक प्रसिद्ध वाक्य आहे ते म्हणतं. देशतील राजेशाही संपली आहे. आता राजा केवळ खेळायच्या पत्यांमध्ये उरला आहे.

हे जरी खर असलं तरी स्वातंत्र्यांच्या सत्तर वर्षांनंतर ही भारतीयांची गुलाम मानसिकता संपलेली नाही. आजही आम्ही स्वाभिमानी व सर्तक नागरिकांचा माहितीगार व जबाबदार समाज निर्माण करू शकलेला नाहीत.

लोकप्रतिनिधी व समग्र नोकरशाही मिळून सरकार बनतं. भारताच्या संविधानात लिहलं आहे की सगळे लोकप्रतिनिधी व सगळे सरकारी नोकर हे लोकांचे सेवक (Public Servants) आहेत. जे आपले सेवक आहेत त्यांना आपण साहेब म्हणतो. हे आमच्या गुलाम मानसिकतेचं लक्षण आहे. ही गुलाम मानसिकता फेकून देण्याची वेळ आलेली आहे.

आता इथून पुढे आपण प्रत्येक आमदार खासदार तसेच नोकरदार अधिकारी - कर्मचारी यांना साहेब म्हणणे बंद करायला हवा. त्यांच्या साठी चांगला व योग्य शब्द आहे लोकसेवक !

भारतीय गणराज्यातील भारतीय जनता आणि लोकसेवक यांचे स्वामी आणि सेवक असं नातं आहे. जनता मालक आहे. तर भत्ते व वेतन घेणारे लोकप्रतिनिधी व नोकरशाहा हे सेवक अर्थात नोकर आहेत.

मालक झोपला असेल तर सेवक सेवा बाजूला ठेवून फक्त मेवा खाण्यात दंग होतो. स्वातंत्र्याला सत्तर वर्षे झाली मालक झोपला आहे.

हे लोक सेवक जात, धर्म, प्रांत, भाषा इत्यादी भेद एकत्रीत करून गुंगीचे मालकाला इंजेक्शन देत आलेले आहेत. पाच वर्षांत एकदा त्याला हलवून जाग केलं जातं. मग त्यांच्याकडून हवं तसं मतदान करून घेतलं जातं. मग पुन्हा त्याला गुंगीचा डोस दिला जातो. लोक सेवकांनी देश लूटून खाल्ला आहे तरीही मालक शुद्धीवर यायला तयार नाही. हे दुर्दैव आहे.

१. जनतेमधील गुलाम मानसिकता संपविणे.
२. स्वाभिमानी नागरिक तयार करणे.
३. जबाबदार व कर्तव्यशील मानसिकता तयार करणे
४. माहिती, ज्ञान, चिकित्सा व शहाणपणा यांना सन्मान देणारा समाज उभा करणे.
५. जगण्यांच्या सर्व क्षेत्रात लोकशाही मूल्यांची संस्थापना करणे ही आपल्या समोरील मोठी आव्हाने आहेत.

The Charter of Patients Rights

रुग्ण हक्काची सनद लागू करा

लूटारु हॉस्पिटलला लगाम लावा

खरं तर हॉस्पिटल ही जीवदान देणारी पुण्य केंद्र असायला हवीत. मात्र हल्ली हॉस्पिटल्स ही रुग्णांची आर्थिक लूट करणारी केंद्र म्हणून प्राख्यात व बदनाम झाले आहेत. बहुतांश रुग्ण शेवटचा पर्याय व नाविलाज म्हणून हॉस्पिटलमध्ये भरती होतात. व हॉस्पिटल रुग्णांचा खात्रीने बकरा करतात. अशी हजारो उदाहरणे आहेत. डॉक्टर म्हणजे जीवदान देणारा महान माणूस या संकल्पनेवरचा लोकांचा विस्वास उडत चाललेला आहे. डॉक्टर जगावितात की नागवितात ? असा प्रश्न उपस्थित झालेला आहे. ही रुग्ण व रुग्णालय यांच्यातली ही विसंगती मिटवायची असेल तर रुग्णांनी त्यांचे हक्क व अधिकार या विषयीचा आवाज बुलंद केला पाहिजे व डॉक्टर व हॉस्पिटल व्यवस्थापन यांनी पूर्ण पारदर्शक वागलं पाहिजे व मनःपूर्वक सेवा दिली पाहिजे.

रुग्णांचा उडालेला विस्वास व हॉस्पिटलची होत असलेली बदनामी थांबविण्यासाठी दोघ्यांच्याही दीर्घकालीन फायद्याचा एक दस्तऐवज तयार झालेला आहे. त्याच नाव आहे रुग्ण हक्काची सनद (द चार्टर ऑफ पेशंट राईट्स). ही सनद मानवी हक्क आयोग भारत सरकार यांनी १३ जानेवारी २०२० रोजी त्यांच्या वेबसाईटवर प्रकाशित केली आहे. ही सनद जशी च्या तशी आरोग्य व कुटुंब कल्याण मंत्रालय, भारत सरकार यांनी स्विकारलेली आहे. तसेच सदर सनद सर्व राज्य सरकार यांना पाठवलेली आहे. तसेच राज्य सरकारनी त्यांच्या आरोग्य व्यवस्थे मार्फत प्रत्येक हॉस्पिटलमध्ये लागू करावी असे निर्देशही केंद्र सरकारने दिलेले आहेत.

पण दुदैवाने ही सनद आजूनही राज्य सरकारने हॉस्पिटलसाठी बंधनकारक व लागू केलेली नाही. प्रथम ही रुग्ण हक्काची सनद काय आहे हे आपण समजावून घेऊ नंतर ही लागू करण्यासाठी राज्य सरकारवर दबाव आणू.

रुग्ण हक्काची सनद (द चार्टर ऑफ पेशंट राईट्स) मध्ये एकूण सतरा कलम आहेत. क्रमवार आपण ते माहित करून घेऊ.

१. वस्तुस्थिती (फॅक्ट) माहिती होण्याचा अधिकार : पेशंटला नेमका कोणता रोग झालाय ? नेमकं काय निदान आलं आहे ? कोणकोणत्या चाचण्या घ्याव्या लागतील ? पुढे काय कोणते व कसे उपचार करावे लागतील ? व त्यात काय अडचणी व धोके असू शकतात ? उपचारा दरम्यान व उपचारांनंतर पुढे कोणते वाईट वा चांगले परिणाम येऊ शकतात ? कोणते डॉक्टर उपचार करणार आहेत ? त्यांच शिक्षण व अनुभव काय आहे ? याबाबतची संपूर्ण माहिती डॉक्टर किंवा डॉक्टराचा अधिकृत सहकारी यांच्याकडून रुग्ण व रुग्णांच्या बरोबर असलेल्या काळजीवाहू नातलग यांना सोप्या व सहज भाषेत समजावून सांगितली पाहिजे. सर्वांत महत्त्वाचे म्हणजे उपचारां दरम्यान अंदाजे किती खर्च येऊ शकतो

हे लेखी दिलं पाहिजे.

झालेला रोग व करावयाचे उपचार या विषयी संपूर्ण वस्तुस्थिती अर्थात फॅक्ट, रुग्ण व रुग्णांचे नातलग यांना माहिती होणे हा रुग्णांचा अधिकार आहे.

२. रेकॉर्ड आणि रिपोर्ट मिळण्याचा अधिकार : रुग्णांचा केस पेपर, इनडोअर पेशंट रेकार्ड, इन्वेस्टीगेशन रिपोर्ट व तपासणी चाचण्यांचे सर्व रिपोर्ट्स अर्थात पेशंट फाईल्स ची छायाप्रत व ओरीजनल प्रत मागणीनुसार मिळणे हा रुग्ण व रुग्णांच्या नातलगांचा अधिकार आहे.

हॉस्पिटल सोडताना पेशंटला डिश्चार्ज समरी रिपोर्ट देणे किंवा पेशंटचा मृत्यू झालेला असल्यास डेथ समरी रिपोर्ट आणि सोबतच पेशंटची सर्व कागदपत्रांची ओरिजनल फाईल त्वरीत देणे ही हॉस्पिटलची जबाबदारी आहे. रिपोर्ट रेकार्ड व सर्व फाईल्स मिळणे हा रुग्णांचा अधिकार आहे.

३. आपत्कालीन वैद्यकीय सेवा मिळण्याचा अधिकार : अचानक, आपत्कालीन व गंभीर वैद्यकीय आणिबाणी उद्भवलेल्या आणि जीवन-मरणांच्या सीमेवर असणाऱ्या रुग्णांना (जसे की गंभीर अपघात, हृदयविकार झटका, ब्रेन स्टोम अचानक कोमात जाणे इत्यादी अचानक उद्भवलेल्या वैद्यकीय आणिबाणी प्रसंगी रुग्णांना) कोणत्याही जवळच्या किंवा सोईच्या सरकारी किंवा खासगी हॉस्पिटलमध्ये

रुग्ण हक्काची सनद लागू करा लूटारु हॉस्पिटलला लगाम लावा

कोणत्याही पूर्व अटी न लावता व उपचार सुरू करण्याच्या अगोदरच पैशाच्या मागणी न करता पहिल्यांदा पेशंटला सर्वोत्तम, सुरक्षापूर्ण व दर्जेदार तसेच तातडीने वैद्यकीय सेवा देऊन पहिल्यांदा रुग्णांचा जीव वाचविणे हे हॉस्पिटलचे व डॉक्टरांचे कर्तव्य आहे. राज्यघटनेच्या कलम २१ प्रमाणे प्रत्येक भारतीयांना जगण्याचा अधिकार आहे. तो अधिकार कोणत्याही अपत्कालीक परिस्थितीत प्राधान्याने सुरक्षित रहिला पाहिजे.

४. संमती देण्याचा अधिकार : पेशंटचा आजार ठिक करण्यासाठी व जीव वाचवण्यासाठी ऑपरेशन करणे, किमोथेरपी करणे किंवा सखोल तपासणी करणे इत्यादीची डॉक्टरांना आवश्यकता वाटत असेल तर अशी स्टेप घेण्यापूर्वी रुग्ण व रुग्णांच्या काळजीवाहू नातेवाईकांना उपचार प्रक्रियेची जोखीम व परिणाम समजावून त्यांची संमती व मान्यता घेणे आवश्यक आहे. अशी संमती देणे किंवा न देणे हा रुग्णांचा अधिकार आहे. संमती शिवाय डॉक्टर अशी प्रक्रिया सुरू करू शकणार नाहीत.

५. गोपनीयतेचा हक्क : रुग्णाला झालेला रोग ही रुग्णांची अतिशय खासगी बाब आहे. रुग्णाला कोणता रोग झालेला आहे. काय व कोणते उपचार चालू आहेत. कोणती औषधे घेणे चालू आहे. हे रुग्ण व जवळचा काळजीवाहू नातेवाईक यांच्या शिवाय इतर सर्व जनतेपासून गोपनीय ठेवण्याचा रुग्णांचा कायदेशीर अधिकार आहे. जर पेशंट महिला असेल व उपचार करणारा डॉक्टर पुरुष असतील तर अशा रुग्णासोबत उपचारादरम्यान अन्य स्त्री साथीदार उपस्थित राहू देण्याचा पेशंटला अधिकार असतो.

६. भेदभाव विरहित उपचार मिळण्याचा अधिकार : डॉक्टर व हॉस्पिटल कर्मचाऱ्यांना किंवा कोणालाही जात, धर्म, पंथ, पक्ष, लिंग, रंग, वंश, असा कोणताही भेद गृहित धरून रुग्णाप्रती भेदभाव करता येणार नाही.

गुप्त रोग, दुर्धर रोग व एचआयव्ही बाधित असल्याल्या रुग्णांनाही असे रोग आहेत म्हणून त्यांच्या बरोबर भेदभावपूर्ण वागता येणार नाही. भेदभाव रहित वातावरणात उपचार मिळणे हा प्रत्येक रुग्णांना अधिकार आहे.

७. सुरक्षित, स्वच्छ व प्रमाणशीर जागा व वातावरण असण्याचा अधिकार : हॉस्पिटलमध्ये स्वच्छ पाणी, स्वच्छ, मोकळी व खेळती हवा, स्वच्छ कपडे, स्वच्छ बेड व बेडसीट, दोन बेडमध्ये सुटसुटीत व प्रमाणशीर अंतर असणे आवश्यक आहे. हॉस्पिटल व्यवस्थापन व

TaonClips.com #9872 service@taonclips.com

डॉक्टर यांचेकडून व्यावसायिक व वैद्यकीय नितिमत्ता यांचे काटेकोर पालन होणे आवश्यक आहे. या संदर्भात नॅशनल अॅक्रीडेशन बोर्ड फॉर हास्पिटल (एनएबीएच) च्या स्टॅंडर्डचे पालन होणे आवश्यक आहे. हा रुग्णांचा अधिकार आहे.

८. पर्यायी व वैकल्पिक उपचारांचा अधिकार : डॉक्टर किंवा हॉस्पिटल कडून रुग्णांवर जे उपचार करावयाचे आहेत. किंवा चालू आहेत. त्या उपचाराला अन्य कोणते पर्यायी उपचार उपलब्ध आहेत. किंवा असू शकतात यांची माहिती डॉक्टर किंवा हॉस्पिटलकडून रुग्णाला व रुग्णांच्या काळजीवाहू नातलगांना मागणीवरून देणे हे डॉक्टरांचे कर्तव्य आहे. व तो रुग्णांचा अधिकार आहे. मात्र पर्यायी उपचार पद्धती सुरू केल्यास रुग्णांच्या जीवित्याची व उपचारांची सर्व जबाबदारी पर्यायी उपचार करणाऱ्या वैद्यकीय तज्ञावर व रुग्ण व रुग्णांच्या काळजीवाहू नातेवाईकांची असेल.

९. सेकंड ओपिनियन (दुसऱ्या डॉक्टरांचे मत) जाणून घेण्याचा अधिकार : एका डॉक्टरांनी सूचवलेली किंवा चालू केलेली रुग्णावरील उपचार प्रक्रिया, आजाराचे निदान, तपासणी रिपोर्टस इत्यादी अचूक व योग्य आहे काय ? हे दुसऱ्या व

रुग्ण हक्काची सनद लागू करा, हॉस्पिटल मधील लूट थांबवा

बाहेरच्या डॉक्टरांना सांगून व दाखवून दुसऱ्या डॉक्टरांचे काय मत आहे. हे जाणून घेण्याचा रुग्ण व रुग्णांचा काळजीवाहू नातलग यांना अधिकार आहे. सेकंड ओपिनियम घेण्यापासून पहिले डॉक्टर किंवा हॉस्पिटल रोखू शकत नाही. उलट सेकंड ओपिनियम साठी डॉक्टर व हॉस्पिटलने रुग्णांच्या इच्छेनुसार सर्व सहकार्य केले पाहिजे. सेकंड ओपिनियम हा रुग्णांचा अधिकार आहे.

१०. उपचाराचा खर्च व दर जाणून घेण्याचा अधिकार : रुग्णाला त्याच्या रोगानुसार जे उपचार (ट्रीटमेंट) देण्यात येणार आहे किंवा दिली जात आहे. त्यात प्रामुख्याने वैद्यकीय उपचार कृतीचे दर, चाचण्या व तपासणीचे दर, उपचार दरम्यान वापरलेल्या उपकरणांचे दर, वापरलेल्या मशीनचे दर, डॉक्टरांच्या राऊंड व व्हिजिटचे दर, नर्सिंग चार्जेस, जनरल बेडचे रेट, स्वतंत्र रूमचे दर, औषधांचा खर्च, अन्य सोयी व सुविधा यांचे दर व किंमत असा येणारा सर्वसाधारण खर्च रुग्णाला किंवा नातेवाईकांना लेखी स्वरूपता देणे हे हॉस्पिटल व डॉक्टर यांचेवर बंधनकारक आहे. तसेच उपचार खर्चामध्ये पारदर्शकता राहावी यासाठी अशा सर्व दरांचे दरपत्रक इंग्रजी व स्थानिक भाषेत हॉस्पिटलच्या दर्शनी भागात दिसेल व वाचता येईल असे दरपत्रक लावणे ही डॉक्टर व हॉस्पिटल यांची जबाबदारी आहे. अर्थात उपचाराचा वर्गवारी (क्लासीफिकेशन) केलेला एकूण खर्च जाणून घेणे हा रुग्णांचा अधिकार आहे.

दरपत्रकातील सर्व दर (रेट) हे राज्य व केंद्र सरकारच्या परिपत्रक, आदेश व गाईडलाईन तसेच नॅशनल फॉर्म्युसिटीकल प्रायसिंग अथॉरिटी (एनपीपीए) यांनी ठरवलेल्या रेट शी मिळते-जुळते असले पाहिजेत.

११. तपासणी व औषधखरेदीसाठी मुक्त असण्याचा अधिकार : डॉक्टर किंवा हॉस्पिटल त्यांनी सुचविलेल्या लॅब मधून तपासण्या कराव्यात व त्यांनी सुचविलेल्या औषधी दुकानातूनच औषधे घ्यावीत अशी बंधने रुग्णांवर टाकू शकत नाहीत. कोणत्याही नोंदणीकृत लॅबमधून तपासण्या करून घेण्याचा व नोंदणीकृत औषधांच्या दुकानातून डॉक्टरांनी सूचवलेली औषध खरेदी करण्याचा रुग्णांस व रुग्णांच्या काळजीवाहू नातलगास अधिकार आहे.

डॉक्टरांनी शक्यतो व नेहमी जनेरिक औषधे सुचवावीत अशी अपेक्षा असते.

१२. पेशंटला दुसऱ्या हॉस्पिटलला ट्रान्स्फर करण्यासंबंधी पेशंटचा अधिकार : केव्हा केव्हा डॉक्टर किंवा हॉस्पिटल त्यांच्याकडे भरती

असलेल्या क्रिटिकल पेशंटला अधिक चांगली उपचार सुविधा मिळण्याची आवश्यकता असल्याने अन्य अधिक सक्षम व अद्ययावत सुविधा असलेल्या हॉस्पिटलकडे ट्रान्स्फर करण्याची पाठविण्याची शिफारस करतात. अशा वेळी दोन हॉस्पिटल मध्ये पेशंट रेफरन्स केल्याबद्दल आर्थिक देवाण-घेवाण व गैर आर्थिक व्यवहार या विषयाला प्राधान्यक्रम मिळण्याची शक्यता वाढते. व पेशंट चे हित बाजूला राहते. त्यामुळे पुढील उपचारासाठी एका पेक्षा अधिक हॉस्पिटल सूचवावीत असा रुग्णांना आग्रह धरता येतो. पेशंट रेफरल करण्याची प्रक्रिया कोणत्याही आर्थिक दुर्व्यवहारापासून दूर असली पाहिजे. हा रुग्णांचा अधिकार आहे.

१३. वैद्यकीय चाचण्यांसाठी/ प्रयोगासाठी रुग्णांचे शरीर न वापरण्याचा अधिकार : रुग्णांची मान्यता नसताना किंवा रुग्णाला न सांगता रुग्णांची परवानगी न घेता रुग्णांवर वैद्यकीय चाचण्या (क्लीनिकल ट्रायल्स) करण्यांचा कोणत्याही डॉक्टर किंवा हॉस्पिटलला अधिकार नाही. रुग्णांचे शरीर म्हणजे प्रयोगशाळा नाही. रुग्णांच्या शरीराशी खेळण्यांचा कोणालाही अधिकार नाही. चाचण्यासाठी शरीर न वापरले जाण्याचा रुग्णांस अधिकार आहे.

१४. आरोग्य संशोधन व जैविक संशोधनासाठी रुग्णांचे शरीर न वापरले जाण्याचा अधिकार : रुग्णांच्या लेखी मान्यतेशिवाय वापरणे बेकायदेशरी ठरते. आरोग्य व जैविक संशोधनासाठीच्या ठरलेल्या गाईडलाईन्स वगळून आरोग्य संशोधन करणे ही रुग्णाची फसवणूक ठरते.

१५. हॉस्पिटलमधून रुग्णाला डिस्चार्ज (सूट्टी) मिळण्याचा व मृतदेह मिळण्याचा अधिकार : रुग्णाला किंवा रुग्णांच्या काळजीवाहू नातेवाईकांना त्यांच्या इच्छेनुसार पाहिजे तेव्हा (अगदी उपचार अर्धवट सोडून सुद्धा) हॉस्पिटलमधून डिस्चार्ज (सूट्टी) मिळण्याचा अधिकार असतो. तसेच रुग्ण मरण पावला असल्यास शक्य तितक्या लवकर मृतदेह काळजीवाहू नातलगांच्या ताब्यात हॉस्पिटलने दिला गेला पाहिजे. कोणत्याही कारणासाठी जसे की हॉस्पिटलच्या बीलाचे पैसे न भरल्याने / अपूरे पैसे भरल्याने / किंवा काळजीवाहू नातलग व हॉस्पिटल यांच्यात बीलांच्या रक्कमेवरून मतभेद असल्याकारणाने हॉस्पिटल रुग्णाला कैद करून ठेवू शकत नाही किंवा मृतदेह नातेवाईकांच्या ताब्यास देण्यास नकार देता येणार नाही. असे आरोग्य व कुटुंब कल्याण मंत्रालय दिल्ली

पेशंटचे हक्क वअधिकार निश्चित करा. रुग्ण हक्काची सनद लागू करा

यांचे निर्देश आहेत.

१६.पेशंटची सद्यस्थिती,आरोग्य विषयक योजना व जनसवलती व आरोग्य शिक्षण जाणून घेण्याचा हक्क : हॉस्पिटलमध्ये दाखल पेशंटची आरोग्य विषयक सद्यस्थिती वळोवेली जाणून घेणे हा काळजीवाहू नातेवाईकांचा हक्क आहे. तसेच हास्पिटलमध्ये असणाऱ्या शासकीय आरोग्य योजना (म फुले आरोग्य योजना) विमा पॉलिसी स्विकार योजना, रुग्णांना मदत देणाऱ्या धर्मादाय संस्थांची माहिती तसेच धर्मादास हास्पिटल असल्यास रुग्णांना मिळणाऱ्या अधिकच्या सोई व सवलती तसेच इत्यादी माहिती सहज व सोप्या भाषेत मिळण्याचा रुग्णास व काळजीवाहू नातेवाईकांचा हक्क आहे.

१७.सुयोग्य तक्रार निवारण पद्धती असण्याचा हक्क : प्रत्येक हॉस्पिटलमध्ये एक स्वतंत्र व तत्पर तक्रार निवारण पद्धती किंवा यंत्रणा असणे बंधनकारक आहे.त्यासाठी हॉस्पिटलच्या वतीने एक तक्रार निवारण अधिकारी नियुक्त करणे बंधनकारक आहे. रुग्ण किंवा रुग्णाचे नातेवाईक यांना तेथे सहज तक्रार दाखल करता येईल अशी व्यवस्था करणे बंधनकारक आहे.

यात तक्रार निवारण यंत्रणेकडे एकूण हॉस्पिटल विषयी, उपचारपद्धतीमधील त्रुटीची,रुग्णांची हेळसांड होत असल्याची,जास्त बील वसूल होत असल्याची, तसेच हॉस्पिटलमधील एखाद्या डॉक्टर,नर्स,सहाय्यक अन्य कर्मचारी यांची वर्तवणूक सभ्य व योग्य नसल्याची तक्रार करता येईल. तसेच या रुग्ण हक्क सनद (द चार्टर ऑफ पेशंट राईट्स) मधील कोणत्याही हक्क व अधिकारांचे उलंघन होत असेल तर तशी तक्रार करता येईल.

तक्रार निवारण यंत्रणेकडून तक्रार दाखल करण्याची पद्धत, सुनावणी घेण्याचा व दोन्ही बाजू ऐकून घेण्याचा कालावधी व तक्रार निकाली काढण्याचा कालावधी यांची समयबद्ध रचना करणे बंधनकारक आहे.

जर रुग्ण किंवा आरोग्य ग्राहक सदर यंत्रणेने दिलेल्या निकालाने समाधानी नसेल तर तो पुढे ग्राहक न्यायालय, योग्य ते आरोग्य ट्राब्यूनल किंवा शासकीय रेग्युलेशन अथॉरिटीकडे अपिल किंवा दाद मागू शकेल.

मूळ इंगजी सनदच सोप्या मराठीमध्ये केलंल हे स्वैर भाषांतर आहे. काही मतभेद असतील तर इंग्रजीमधील मूळ सनद पहावी.इतकी चांगली ही रुग्ण हक्काची सनद आहे.तिची अंमलबजावणी करण्यात मात्र सरकार गंभीर नाही.आता जनतेने मागणी करून शासनाला व आरोग्य खात्याला सदर सनद सर्व हॉस्पिटलमध्ये दर्शनी भागात लावून तिची अंमलबजावणी करण्यास भाग पाडले पाहिजे.

माहिती अधिकार कायद्याबाबत जनजागृती हवीच

शासकीय यंत्रणेतील कारभार पारदर्शक व्हावा तसेच सामान्य नागरिकांची, अशिक्षित तरुणांची फसवणूक, अडवणूक होऊ नये यासाठी माहिती अधिकार कायदा अस्तित्वात आलेला आहे. सामान्य नागरिकांना माहिती अधिकार अर्जाद्वारे माहिती मागवण्याचा आज अधिकार प्राप्त झाला असला तरी यातही खोटी माहिती किंवा अर्धवट माहिती देण्याचे प्रकार पहावयास मिळतात. काही वेळेस दिलेल्या मुदतीत माहिती जन माहिती अधिकारी यांच्याकडून पुरवली जात नाही. यामुळे अर्जदारांनाही नाहक त्रास सहन करावा लागतो.हल्लीच्या काळात तर कधीकधी माहिती अधिकारातुन अर्ज करणाऱ्यावर घरगुती दबाब आणल्या जातो, राजकीय हस्तक्षेप केल्या जातो आहे, असे प्रकार अनेकदा घडतांना दिसतात. यामुळे तक्रारदारांच्या जीवाला धोका निर्माण होऊन तो घाबरतो आणि व्दितीय अपीलकरण्यापर्यंत पोहचू शकत नाही. यामुळे खरेखोटेपणा उघड पडण्याऐवजी त्याला अधिक बळ मिळून माहिती दडवण्यात येते. माहिती अधिकार हे नागरिकांच्या हाती मिळालेले एक प्रभावी शस्त्र आहे. त्यासाठी खूप मोठा संघर्ष करावा लागला आहे. नवीन पिढीला तो माहित नाही.आज कायद्याचा काही लोकांना जसा फायदा झाला, तसा काही लोकांनी त्याचा दुरुपयोगही केला आहे. या कायद्याच्या जागृतीसाठी दरवर्षी २८ सप्टेंबरला आंतरराष्ट्रीय माहिती अधिकार दिन राज्यात साजरा करण्यात येत असतो. यामुळे या दिवशी तसेच वर्षभर याबाबत कार्यशाळा घेऊन अधिक जागृती निर्माण करणे आवश्यक आहेच.माहिती अधिकार कायदा व्हावा, यासाठी अण्णा हजारे यांनी १९९७मध्ये राज्य सरकारला पहिले पत्र लिहिले. त्यानंतर सलग नऊ वर्षे उपोषणे, मौन, धरणे, जनआंदोलने, सरकारबरोबर बैठका व पत्रव्यवहार करून माहिती अधिकार कायदा करण्यास सरकारला भाग पाडले. यामुळे या कायद्याबाबत अधिक जनजागृती करणे गरजेचे आहे. यासाठी आपण प्रयत्न करावा हीच विनंती.

- सचिन नागरे, मु. पो.किनगाव जट्ट

ता. लोणार जि. बुलढाणा मो. ९६०४३२१४३२

आमचं धान्य आमचा हक्क !

नीट पहा, लक्ष ठेवा, माहिती अधिकार वापरा.

तुमच्या गावांतील रेशन दुकान नीट चालतं का ?

आज आपण रेशन दुकानांची माहिती पाहू तसेच रेशन कार्ड धारक म्हणून आपले हक्क व अधिकार यांची माहिती घेऊ.

महाराष्ट्रात लक्ष्य निर्धारित सार्वजनिक वितरण व्यवस्था अर्थात रेशनिंग व्यवस्था पासून नवीन निकषासह १९९७ पासून सुरू केलेली आहे. यात दारिद्र्य रेषेखालील व गरीब कुटुंबांना दरमहा स्वस्त दरात अन्नधान्य उपलब्ध करून दिले जाते.

२०१८ मधील नोंदीनुसार महाराष्ट्र राज्यात ५१५९६ इतकी रेशन दुकाने असून २,४७,४१,७६४ दोन काटी सत्तेचाळीस लाख एक्केचाळीस हजार चौसष्ट इतक्या संख्येने शिधा पत्रिका अर्थात रेशनकार्ड आहेत.

या रेशनकार्डची विभागणी पिवळी शिधापत्रिका, केसरी शिधापत्रिका व शुभ्र शिधापत्रिका या तीन रंगातील गटात केलेली आहे. प्रत्येक रंगाचा गट व त्या गटातील रेशनकार्डांची संख्या पुढील प्रमाणे आहे.

चला तर मग कोणात्या रंगाच्या रेशनकार्डास किती वजनाचे कोणते धान्य किती रूपये किलो ने मिळायला हवे ते पाहू

प्रथम पिवळे रेशनकार्ड

पिवळ्या रेशनकार्डात तीन भाग आहेत.

१. दारिद्र्यरेषेखालील गट अर्थात BPL (Below Poverty Line) यात ४०,११,४१२ चाळीस लाख अकरा हजार चारशे बारा रेशनकार्ड पत्रिका आहेत आहेत. राज्य शासनांच्या १९९७ साली सन्वेक्षण केलेल्या दारिद्र्य रेषेखालील यादीत नाव असणाऱ्या रेशनकार्ड धारक कुटुंबास गहू दोन रूपये किलो, तांदूळ तीन रूपये किलो व भरड धान्य एक रूपये किलो या वजन व दराने दरमहा प्रती व्यक्ती पाच किलो धान्य मिळावे असा नियम आहे.

२. अंत्योदय गट (या गटात विधवा व दिव्यांग कुटुंबप्रमुख, अनुसूचित जमाती व गरीबातील गरीब कुटुंब यांचा समावेश होतो) यात २४,४६,९८४ चोविस लाख सेहचाळीस हजार नऊशे चौऱ्याऐंशी रेशनकार्ड पत्रिका आहेत. गहू दोन रूपये किलो, तांदूळ तीन रूपये किलो व भरड धान्य एक रूपये किलो या वजन व दराने दरमहा जास्तीत जास्त पस्तिस किलो धान्य प्रत्येक रेशनकार्डावर मिळावे असा नियम आहे.

३. अन्नपूर्णा गट या गटात महाराष्ट्रात २४६६६ इतक्या रेशनकार्ड पत्रिका आहेत. यात ६५ वर्षापेक्षा अधिक वयाचे तसेच निराधार व जगण्याचे

The various ration cards

कोणतेही साधन नसणाऱ्या अतिगरीब स्त्री-पुरुष रेशनकार्ड धारकांना दहा किलो धान्य मोफत देण्याचा नियम आहे.

केसरी रेशनकार्ड पत्रिकेमध्ये एकूण तीन गट आहेत.

१. प्राधान्य कुटुंबगट PHH (Priority Household) गट यात ८२,५७,७४३ ब्याऐंशी लाख सत्तावन हजार सातशे त्रेचाळीस रेशनकार्ड पत्रिका आहेत. यांना अतिशय स्वस्त दरात युनिट निहाय धान्य मिळतं.

२. दारिद्र्य रेषेच्या वरचा व आसपासचा गट APH Above Poverty Household group आहेत. या गटात १०,२६,१६५ रेशनकार्ड पत्रिका आहेत. यांनाही युनिट निहाय स्वस्त दरात धान्य मिळतं.

३. प्राधान्य नसलेला कुटुंबगट NPH (Non Priority Household) गट असून या गटात ६७,३३,१८३ रेशनकार्ड पत्रिका आहेत या गटातील रेशनकार्ड पत्रिकाधारक कुटुंबांना स्वस्त धान्याचा लाभ मिळत नाही.

तिसरा गट हा शुभ्र पत्रिकांचा गट असून यांची संख्या

नीट पहा, लक्ष ठेवा, माहिती अधिकार वापरा. तुमच्या गावांतील रेशन दुकान नीट चालतं का ?

२२,४१,६११ इतकी असून शुभ्र पत्रिका धारकांना स्वस्त धान्य लाभ मिळत नाहीत. हा सर्व संदर्भ महाराष्ट्र शासनांच्या <http://www.mahafood.gov.in> या वेबसाईटवरून घेतला आहे.

रेशन कार्ड पत्रिका त्यांचे गट व लाभार्थी यांची वरील सर्व माहिती जागरूक नागरिक म्हणून तुम्हाला असायलाच हवी नाही का ?

यांनंतर आता आपण रेशन दुकानदारांनी पाळायचे नियम व दक्षता समितीची भूमिका यावर माहिती पाहून

रेशन दुकान रोज सकाळी चार तास व दुपारनंतर चार तास उघडे ठेवायला पाहिजे.

आठवडयातून एक दिवस सुट्टी म्हणून दुकान बंद ठेवता येते.

दुकानात एक सर्वांना दिसेल असा बोर्ड बसवणे बंधनकारक आहे.

या बोर्डवर खालील दहा मुद्याची माहिती ठळकपणे दिसेल अशी लिहून ठेवलेली असलीच पाहिजे.

१.दुकान क्रमांक २.पिवळ्या व केशरी रेशनकार्ड ची संख्या,
३.सर्व गटासाठी धान्याचे भाव,४.उपलब्ध असलेल्या धान्याचा कोठा,५.सूट्टीचा दिवस, ६.रोज दुकान चालू होण्याची वेळ व दुकान बंद होण्याची वेळ व दुपारी जेवणाची वेळ ७.रेशन कार्यालयाचा पत्ता व फोन नंबर ८. तालूका पुरवठा अधिकारी / शिधावाटप अधिकारी कार्यालयाचा पत्ता व फोन नंबर ९.तसेच दुकानांत तक्रार वही उपलब्ध आहे. असे सर्वांना स्पष्ट दिसेल इत्यादी असा सर्व तपशील बोर्डवर ठळकपणे लिहिलेला असलाच पाहिजे.

१०. तसेच दुकानांत बीपीएल,अंत्योदय व अन्नपूर्णा गटातील लाभार्थ्यांची यादी उपलब्ध ठेवणे बंधनकारक आहे.

जर आपल्या गावातील रेशन दुकानात असा माहितीचा बोर्ड नसेल तर दुकानदारांला तक्रार वही मागा व तक्रार लिहा. जर दुकानदार नकार देत असेल किंवा धमकी /धाक दाखवत असेल तर अनेकजण एकत्रीत येऊन तालूका पुरवठा अधिकारी / शिधावाटप अधिकारी यांचेकडे सामुहिकपणे लेखी तक्रार करा.

तसेच तुम्ही राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अधिनियम २०१३ अंतर्गत जिल्हा तक्रार निवारण अधिकारी यांचेकडे १८००-२२-४९५० तसेच या टोल फ्री क्रमांकवर तक्रार नोंदवू शकता.तसेच १९६७ किंवा या क्रमांकाच्या हेल्पलाईनचा उपयोग करू शकता. किंवा helpline.mhpds@gov.in या ईमेलवर सुद्धा तक्रार पाठवू शकता.

शेवटी महत्त्वाची माहिती म्हणजे प्रत्येक गावांमध्ये रेशन दुकानावर देखरेख ठेवण्यासाठी एक दक्षता समिती असते.या समितीचे अध्यक्ष सरपंच असतात. व गावातील तलाठी समितीचे सचिव असतात.तसेच गावातील काही महिला व सामाजिक कायकर्ते इत्यादी सदस्य असतात. ग्राहकांच्या तक्रारी स्विकारणे व तक्रार निवारण करणे, रेशन दुकानाची तपासणी करणे, व दोषी रेशन दुकानदारांवर कारवाई करण्याची शिफारस करणे इत्यादी अधिकार असतात.

रेशन दुकानासंबंधी तुमची कोणतीही तक्रार तुम्ही गावातील दक्षता समिती सचिव या नावाने गावकामगार तलाठी यांचेकडे तुमची लेखी तक्रार द्या.

तसेच गावातील रेशन दक्षता समितीच्या मिटिंग होतात की नाही हे तपासण्यासाठी माहितीचा अधिकार या कायद्याचा वापर करा. जर मिटिंग होत नसतील तर तलाठी यांची लेखी तक्रार तहसीलदार व जिल्हाधिकारी यांचेकडे करा. दक्षता समितीची मिटिंग नाही घेतली तर तलाठी यांचे विरोधात महाराष्ट्र नागरी सेवा वर्तवणूक नियम १९७९ अन्वये कर्तव्यात हयगय केली म्हणून शिस्तभंगांची कारवाई होते. या अंकांच्या पुढील पानावर मध्ये मी एक पथदर्शी माहिती अधिकार नमूना अर्ज नमूना दिला आहे. तो भरून गावांच्या तलाठी कार्यालयात जमा करा.कारण तलाठी हे रेशन दक्षता समितीचे पदसिद्ध सचिव असतात. प्रत्येक महिन्यांला दक्षता समितीची मिटिंग घेणे हे तलाठी यांची जबाबदारी असते.

पहिल्यांदा गेल्या तीन वर्षात झालेल्या दक्षता समितीच्या मिटिंगचा तपशील मागवा. मग मिळालेल्या माहितीचा अभ्यास करून तलाठी दोषी आढळल्यास तलाठी यांच्या विरोधात जिल्हाधिकारी अर्थात जिल्हा तक्रार निवारण अधिकारी व जिल्हा पुरवठा अधिकारी यांचेकडे तलाठी यांची लेखी तक्रार करा.

तसेच आता तसेच आता रेशन दुकानांची सर्व माहिती ऑनलाईन झालेली आहे.तुमच्या नावांवर शासनाने किती धान्य पाठवले आहे. ते <http://www.mahafood.gov.in> हे या वेबसाईटवर जाऊन तपासून शकता.

गावातील रेशन दक्षता समितीच्या मिटिंग होतात की नाही हे तपासण्यासाठी माहितीचा अधिकार या कायद्याचा वापर करा.
जर मिटिंग होत नसतील तर तलाठी यांची लेखी तक्रार तहसीलदार व जिल्हाधिकारी यांचेकडे करा

माहितीचा अधिकार कायदा २००५ -कलम ३ अन्वये अर्ज
(जोडपत्र " अ "नियम ३ नुसार)

प्रति,

तलाठी तथा सचिव रेशन दक्षता समिती

तलाठी कार्यालय

गांव: -----तालूका -----

जिल्हा -----

१) अर्जदाराचे नांव : -----

२) पत्ता : -----मोबाईल नंबर -----

३) सार्वजनिक वितरण व्यवस्था मार्फत चालविल्या जाणाऱ्या रेशन दक्षता समितीच्या ग्राम पातळीवरील मिटिंगांची माहिती देण्याबाबत

४) आवश्यक असलेल्या माहितीचा तपशील व कालावधी :

(सदर अर्ज दाखल केल्याच्या दिनांक पासून मागील तीन वर्षातील)

१) गावातील रेशन दक्षता समितीचे सर्व सदस्यांची नावे व यादी द्यावी.

२) हा अर्ज दाखल केल्याच्या तारखेपासून मागील तीन वर्षात रेशन दक्षता समिती आयोजित सर्व मिटिंगांचे कार्यवृत्तांत (मिनिटस) च्या छायाप्रती देण्यात याव्यात.

३) रेशन दक्षता समितीकडे रेशनविषयक आलेल्या तक्रारीची व तक्रार निवारण केल्याच्या योग्य त्या रजिस्टरला घेतलेल्या नोंदीच्या छायाप्रती देण्यात याव्यात.

५) माहिती टपालाने हवी की / माहिती मी व्यक्तीशः घेऊन जाईन.

६) अर्जदार दारिद्र्य रेषेखालील नाही (१० रूपयाचा कोर्ट फी स्टॅम्प जोडला आहे)

अर्जदाराची सही

ठिकाण : -----

दिनांक : / /

(अर्जदाराचे नाव : -----)

विलास प्रतापराव शिंदे

बेस्ट अॅक्टविस्ट ऑफ द मंथ

जून २०२१

विलास प्रतापराव शिंदे मु.पो.वसूर ता.मुखेड जि.नांदेड येथील माहिती अधिकार कार्यकर्ते आहेत.त्यांना माहिती अधिकार कार्यकर्ता महासंघांच्या वतीने व नागरिक अधिकार मासिकांच्या वतीने मे २०२१ या महिन्यांचा उत्कृष्ट माहिती अधिकार कार्यकर्ता पुरस्कार देऊन सन्मानित करण्यात येत आहे.

विलास शिंदे हा खरं तर ३० वर्षांचा अतिशय सामान्य माणूस आहे. त्यांचं वागणं, बोलणं व राहणं सगळं सामान्य माणसासारखं आहे. मात्र त्यांचा विचार सामान्य माणसांसारखा नाही. हा विचारांनं वेगळा माणूस आहे. त्यांच्या मनात एक धगधगता ज्वालामुखी भरलेला आहे. हा माणूस अन्याय दिसला की पेटून उठतो. विचारांच्या पातळीवर विलास शिंदे यांना हे माहित झालेलं आहे की सामान्य नागरिकांमध्ये खूप-खूप शक्ती आहे. फक्त त्या माणसाला माहिती अधिकार कायदा समजायला पाहिजे.

जे मंत्री, संतरी, आमदार व खासदार करू शकत नाहीत इतकं मोठं व नेमकं काम एक सामान्य माणूस करू शकतो हे विलास शिंदे यांनी दाखवून दिलं आहे. खालील काही उदाहरण पहा.

१. विलास शिंदे हे रेल्वेने प्रवास करण्याकरिता रेल्वेत चढले. त्यांच्या लक्षात आलं की त्यांना मिळालेली रेल्वेची सिट खराब व अस्वच्छ आहे. प्रवासी ग्राहक प्रवासांचे पैसे देतो तर त्याला स्वच्छ सीट मिळणे हा ग्राहकांचा अधिकार आहे. विलास शिंदे यांनी थेट रेल्वे मंत्रालयाच्या टिव्टर हॅडेलला तक्रार केली. आणि चमत्कार झाला. चालू प्रवासात स्विपर पाठवून रेल्वेने त्यांची सिट स्वच्छ करून दिली. कोठेही कोणाचाही हलगर्जीपणा किंवा चूक दिसली तर आवाज उठवायचा हेच विलास शिंदे यांनी आपल्या कृतीतून दाखवून दिलं आहे.

२. कोणत्याच गावात ग्रामसेवक, तलाठी, कृषी सहाय्यक, सरकारी डॉक्टर आदी मंडळी कधीच ठरलेल्या वेळेवर त्यांच्या कार्यालयात उपस्थित राहत नाहीत. उलट हे सरकारी लोक गावात चार-चार दिवस गावात फिरकत सुद्धा नाहीत. असे असताना गावात त्यांना तुम्ही चार चार दिवस कोठे गायब असता ? असा सवाल एक सुद्धा माईका लाल करीत नाही. पण विलास शिंदे सारखा तरूण बेपत्ता ग्रामसेवकांची तक्रार पार मंत्रालयापर्यंत करतो. व ग्रामसेवकाला ग्रामपंचायतीमध्ये वेळेवर येण्यास भाग पडतो.

३. राजकारणात राहून व मोकार भ्रष्टाचार करून ज्यांनी आपल्या सात पिढ्यांचा कोट कल्याण करून घेतलं. जनतेच्या पैशावर डल्ला मारून उंच हवेच्या व बंगले बांधले त्या आमदारांना व माजी आमदारांना शासन महिन्याला प्रत्येक आमदारांना शासन पन्नास हजार रूपये मानधन देतं. हा जनतेच्या पैशाचा दूरउपयोग आहे. ज्यांच्याकडे कराडोंची संपत्ती आहे त्यांना वरून मानधन कशासाठी ? प्रश्न फक्त विलास शिंदे यांच्या मनात येतो व ते विधीमंडळ सचिवांना माहितीचा अधिकार विचारून जाब विचारतात. अशी आणखी बरीच काम विलास प्रतापराव शिंदे या युवकांनं केलेली आहेत.

माणूस आयुष्यभर बंदूक हातात घेऊन फिरला पण त्यांन एकही शिकार केली नाही तर त्या व्यक्तीला बंदूक कशी वापरावी हे कळालेलं नसत आणि बंदूकीचं महत्त्व कळालेलं नसतं. माहिती अधिकारांचं ही अगदी तसंच आहे. माहिती अधिकार कायदा कळाला पण तो नेमका कसा केव्हा व कोठे वापरायचा याचं ज्ञान व भान नसेल तर काहीही उपयोग नसतो.

पण ज्या विलास शिंदे यांना माहिती अधिकारांचं महत्त्व कळालेलं आहे. व नेमका माहिती अधिकार कायदा कोठे कसा व केव्हा वापरायचा यांचं भान व ज्ञान ही विलास शिंदे यांच्याकडे आहे.

विलास जी, तुम्ही खूप चांगला काम करीत आहात व पुढे भविष्यातही तुम्हाला आणखी खूप काम करायचं आहे.

तुम्ही माहिती अधिकारांचा खूप अभ्यास करा. खूप लोकांना शिकवा. प्रशासन जबाबदार व पारदर्शक करण्यासाठी आपले योगदान द्या. आपल्या गावाला व तालुक्याला प्रेरणा मिळेल असं काम करा.

भावी आयुष्यामध्ये जागरूक नागरिक म्हणून तुम्हाला नाव लौकिक मिळावा. या शुभेच्छा व अभिनंदन !

रेडीमेड अर्ज नमूने आजच खरेदी करण्यासाठी खालील लिंक गुगल सर्च करा.

www.instamojo.com/subhashbaswekar

माहिती अधिकार

नमुना अर्ज भाग ०२
२५ रेडीमेड नमुने

ग्रामपंचायत कार्यालयांना
काय ? कशी ? कोणती ?
माहिती विचारावी याची पथदर्शक पुस्तिका

R माहिती अधिकार कार्यकर्ता महासंघ

माहिती अधिकार

नमुना अर्ज भाग ०३
२५ रेडीमेड नमुने

विविध सरकारी कार्यालयांना
काय ? कशी ? कोणती ?
माहिती विचारावी याची पथदर्शक पुस्तिका

R माहिती अधिकार कार्यकर्ता महासंघ

माहिती अधिकार

नमुना अर्ज भाग ०४
२५ रेडीमेड नमुने

विविध सरकारी कार्यालयांना
काय ? कशी ? कोणती ?
माहिती विचारावी याची पथदर्शक पुस्तिका

R माहिती अधिकार कार्यकर्ता महासंघ

R

आदर्श

माहिती अधिकार कार्यकर्ता
दहा लक्षणे

सुभाष बसवेकर

माहिती अधिकार कार्यकर्ता महासंघ, महाराष्ट्र
www.rtimahasangh.weebly.com

मानव अधिकार

वैश्विक जाहिरनामा व संकल्पना

- सुभाष बसवेकर

नागरिक अधिकार

भ्रष्टाचार मुक्त गाव विपेशांक

ग्रामपंचायत
तलाठी सज्जा
महावितरण बीज
रेशन दुकान
पोलीस स्टेशन
ग्रामीण आरोग्य केंद्र
गॅस एजन्सी
पाणी पुरवठा
प्राथमिक शाळा
जंशणवाडी

**माहिती
अधिकार
वापरा
भ्रष्टाचार
धांबवा !**

संपादक - सुभाष बसवेकर

किंमत १०० रुपये

www.rtimahasangh.weebly.com

www.facebook.com/rtimahasangh/

Whats App - 9223516920